

Вселенською церквою – «пентархію». Таке об'єднання відбувалося під тиском державної влади. Візантійські імператори після Першого Вселенського собору відіграють значну, а інколи і вирішальну, роль в церковному управлінні. Згодом це значно змінить церковну структуру та розчинить церкву в державному апараті.

Отже, період формування догматично-канонічного устрою церкви, який є актуальним і сьогодні, не дає нам однозначної відповіді на проблему автокефалії. Правила та постанови Соборів лише фіксують наявний лад церковно-адміністративного розподілу, і не пропонують жодного алгоритму формування та проголошення нової автокефальної церкви.

Література:

1. Мулик-Луцик Ю. Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Т. 1. Київська церковна традиція українців Канади. Вінніпег: Видавнича спілка «Екклезія», 1984. 616 с.
2. Поснов М. История Христианской Церкви (до разделения Церквей – 1054 г.). К.: Изд-во имени святителя Льва, папы Римского, 2007. 614 с.
3. Саган О. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан // О. Н. Саган. – К. : Світ Знань, 2004. – 912 с.
4. Смирнов Е. История Христианской Церкви. изд. 2-е, исправленное. Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2007. 768 с.

Множинська Р. В., кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, політології та українознавства

Іващенко Д., студентка

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

РЕЛІГІЙНО-КУЛЬТУРНІ РОЗБІЖНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ I-Ї ПОЛ. XVI СТ.

Як відомо, державна влада на теренах України у I пол. XVI ст. була переважно чужою, а якщо своєю, то хиткою, тому православ'я не тільки здійснювало владу в церкві, але водночас мало значний вплив і на світських можновладців.

Українське духовенство в першій половині XVI ст. було досить диференційованим. Його верхівка наближалася за впливом до магнатів, а низове, парафіяльне, залишалось близьким до загалу сільської людності, або, принаймні, до заможної верхівки селянства чи міщанства [1, с. 354]. У часи ж бездержавності, ця близькість православної церкви до народу, спричинила до того, що вона поступово починає відігравати роль національної церкви, і сприяти процесу становлення української етнічної нації [3, с. 7].

Визначальною ознакою давньої християнської церкви була соборноправність – ніхто з її ієрархів не правив самовладне, ніхто з духовенства не приходив до громадян не прошений – усі церковні посади були виборні. Цю соборноправність Українська Церква зберігала весь час свого незалежного життя, – навіть і тоді, коли Церква Візантії втратила її.

Вирішальний голос на соборах належав єпископам або вповноваженим ними замісникам, але право дорадчого голосу (*jus consultationis*) мали й клірики, і прості миряни, особливо філософи й богослови, які навіть приймали участь у соборних дебатах, пропонували заперечення й допомагали єпископам своїми порадами. Уважалося, що ні патріархи, ні собори не можуть увести щось нове, тому що хранителем благочестя є тіло церкви, тобто народ церковний, який завжди прагне тримати свою віру незмінною й згідною з вірою своїх батьків.

Важливою ознакою Української Церкви було й те, що всі церковні посади, починаючи від найвищих і нижчими кінчаючи, були виборні. Митрополита обирав помісний собор, а єпископа – собор єпископів із представниками світських людей, головним чином, тієї єпархії, для якої обирали єпископа. Усю парафіяльну церковну владу обирала собі сама парафія – вона обирала кандидата, а єпископ його благословляв чи Висвячував. На всі церковні посади ставилися тільки особи українського походження.

Виборність церковних чинів зблизила нашу церкву з народом, а це за тяжкої доби Української Церкви, особливо коли вона перебувала в межах католицької Польщі, вельми їй допомогло. «Без перебільшення можна сказати, що коли б Українська Церква не засвоїла собі широкої системи соборноправності та виборності церковних осіб з великою участю світського елементу, то вона не змогла б пережити католицьких нападів за часів Польської держави» [2, с. 75].

Показовим щодо цього був собор, скликаний митрополитом Йосифом I Солтаном у 1509-1510 рр. Він відбувся у Вільні, але учасниками стали єпископи як із білоруських, так і з українських земель.

У Візантії східне християнство існувало, як відомо, в умовах сильної централізації державної влади й Церква була додатком до держави, а головою її фактично був імператор. Натомість західне християнство поступово перетворилося на організацію, що прагнула до панування у всіх сферах суспільства, включаючи й політику. Що ж до української православної церкви то вона від самого початку не підкорялася цілком княжій владі, але й не була настільки відокремлена від неї, як католицька. Вона від початку запровадила в себе апостольський канонічний устрій і жила не залежно від світської влади. Такий статус церкви в Україні довгий час задовольняв світську владу (князів).

У часи поневолення українська православна Церква й народ надзвичайно зблизились. Народ убачав у Церкві єдину силу, яка може дати йому підтримку. Це сприяло виробленню самобутнього українського православ'я, яке стало центром українського національного життя. Убачивши різні перепони для свого розвитку, українське громадянство інстинктивно горнулося до церкви як до єдиної національної інституції, де можна було почувати себе українцем.

Завдяки церкві в Україні розпочався жвавий культурно-національний рух, скерований першим ділом на оборону церкви своєї як своєї честі народної, як своєї власної душі. «Руська» віра, віра православна, стала ознакою національною, українською; перестати бути православним стало однаковим, що й перестати бути українцем.

Відмітною особливістю православ'я взагалі, і українського, зокрема, є те, що воно із часу перших семи Вселенських соборів не додало жодного догмату до свого віровчення, на відміну від католицизму, і ні від жодного з них не відмовилось, як це мало місце в протестантизмі. Усі ці догмати Церква визнає, безумовно, істинними, авторитетними й незмінними. Вони не можуть розвиватися або вдосконалюватися й сприймаються не стільки розумом, скільки вірою та серцем. Але, на думку Церкви, розум сприяє їхньому розумінню.

Між православною й католицькою християнськими церквами утворилося багато суттєвих догматичних розбіжностей. Зокрема, Православ'я заперечує ряд католицьких догматів: про філіюкве, чистилище, непорочне зачаття діви Марії Анною, про непогрішимість Папи Римського тощо. Догматичні відмінності між Церквами існують також і у вченні про спасіння. Західні богослови вважають, що святі

мають дуже багато заслуг перед богом, а тому за допомогою продажу індульгенцій – особливих свідоцтв – заслуги одних механічно зараховуються іншим. У православному віровченні відпущення гріхів має супроводжуватися моральним удосконаленням вірного, його каяттям. Плата ж грошей за індульгенцію – це лише зовнішнє діяння, а порятунку можна лише через діла, що їх заповідав Ісус Христос.

У католицтві значно більше ніж у православ'ї, розвинуто культ Діви Марії, відносно цього з'явилися два нових догмати: про те, що Діва Марія не має первородного гріха та про її тілесне вознесіння на небо. Православна ж церква виступає проти зайвого обоготворення» Діви Марії, вона не має бути рівною іпостасям Трійці, а тому вважають, що мати Христа несла на собі первородний гріх. Між Римокатолицькою та українською Православною церквами існують і канонічні відмінності: усе католицьке духовенство дотримується celibату (безшлюбності), а в православ'ї, це поширюється лише на ченців [4, с. 62].

Усе вище сказане дає підстави стверджувати, що в цілому, православна церква в Україні, як інституція, витримала випробування. Вона збереглася як основна національна установа, навколо якої інтегрувалося суспільство за відсутності власної держави. У цьому сенсі вона була «своєрідним духовним царством, яке, хай недосконало, але зберегло релігійно-культурну тотожність людности» [5, с. 350]. Творення сильної власної церкви в Україні було вмотивоване тим, що вона репрезентувала вищу від будь-якого політичного центру духовну центральність українського народу, сприяла консолідації нації в умовах релігійного розмаїття на теренах України у I пол. XVI ст.

Література:

1. Історія української культури: У 5 томах. К. : Наукова думка, 2001. Т. 2. 847 с.
2. Lichtensztul J. Poglądy filozoficzno-prawne Stanisława Orzechowskiego. Warszawa, 1939.
3. Лубський В., Козленко В., Лубська М., Севрюков Г. Історія релігій. К.: ВК ТОВ «Тандем», 2002.
4. Нічик В. Сакович Каліст // Філософська думка в Україні. Біобібліографічний словник. К., 2002. 172 с.
5. Татаркевич Владислав. Історія філософії: Т. 2. Філософія нового часу до 1830 року / Пер. з пол. Л.: Свічадо, 1999. 352 с.